

Eenzaamheid signaleren

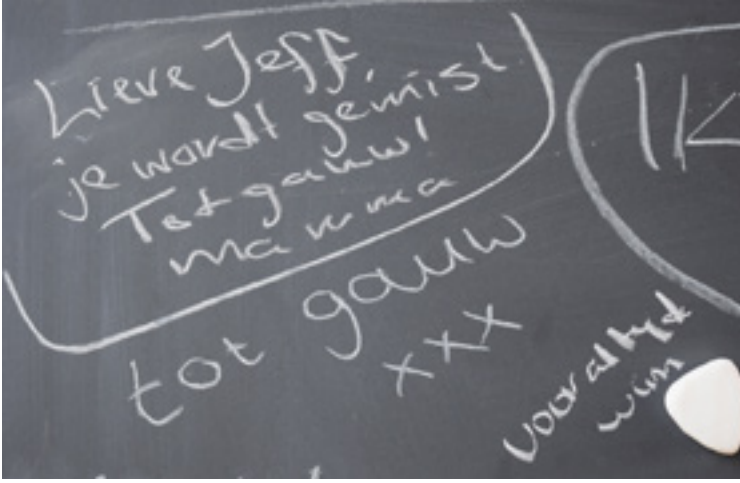
Hoe kan ik de bezoekers van de begraafplaats de aandacht geven die zij verdienen? Met die vraag in het achterhoofd startte Benno ten Brinke, beheerder van de gemeentelijke begraafplaats Bovenbroek in Kampen, een samenwerking met de stichting Welzijn Kampen. Wat begon met een picknicktafel loopt sindsdien – op een positieve wijze – steeds meer uit de hand: de begraafplaats blijkt een ideale locatie te zijn om vroegtijdig eenzaamheid onder ouderen te signaleren.

“Iedere begraafplaatsbeheerder kent die situaties wel,” zegt Ten Brinke. “Bezoekers maken een opmerking over het weer tegen je, of vragen je om een vuurtje. Binnen de kortste keren krijg je een heel levensverhaal te horen. Of ze vertellen je een persoonlijk verhaal over de reden van

het begraafplaatsbezoek, veelal het verlies van hun partner of kind. De behoefte aan ‘een praatje maken’ is enorm groot. Ik krijg regelmatig te horen van nabestaanden dat ze niet meer de ruimte ervaren om over het verlies in gesprek te gaan. Iedereen heeft haast. Zeker als het verlies

een poosje terug is geleden, vindt men dat de rouwende maar weer ‘verder’ moet gaan. Na verloop van tijd krijgt de rouwende het gevoel dat hij andere mensen lastig valt met zijn of haar verdriet. En dan doet hij er dus het zwijgen maar toe.” Om een lang verhaal kort te maken: Ten Brinke wilde ‘iets’ met die observatie doen en stak in op het onderwerp eenzaamheid (“Want de overgrote meerderheid van de regelmatige bezoekers is weduwe of weduwnaar.”). Hij betrok de stichting Welzijn Kampen erbij. Personeel daarvan voerde interviews met zo’n twintig begraafplaatsbezoekers. “Wij concludeerden op basis van die gesprekken dat een begraafplaats een potentiële vindplaats van eenzame mensen is,” zegt Marianne de Jong-Visscher, sociaal werker bij Welzijn Kampen. “Wij zien kansen om er in contact te komen met mensen die in allerlei stadia van eenzaamheid verkeren.

In overleg met Ten Brinke zijn we tot de slotsom gekomen dat we hen hier een 'luisterend oor' zouden moeten bieden, door een vaste ontmoetingsplek op de begraafplaats te creëren. Met daarnaast de mogelijkheid deze mensen door te verwijzen naar maatschappelijke organisaties die hen kunnen helpen in het verlichten van hun eenzaamheid."

Nadat de begraafplaats kort voor de zomer het groene licht kreeg van het gemeentebestuur om dit initiatief in gang te zetten, wierven Ten Brinke en De Jong-Visscher enkele gastvrouwen en -heren. Sinds september dit jaar is één van

hen aanwezig op de begraafplaats, samen met wat kannen koffie en thee. De kannen worden – van dinsdag tot en met vrijdag, van tien tot twaalf uur – uitnodigend op een vers geplaatste picknicktafel gezet, dichtbij de ingang. Kort nadien heeft de picknicktafel gezelschap gekregen van een overkapping, zodat bezoekers ook bij droog weer even kunnen zitten. Onder de overkapping zijn een tafel en wat stoelen geplaatst. De entree van de begraafplaats wordt nu dus opgesierd met twee zitgelegenheden.

Ruimte

"We zijn natuurlijk nog maar kort bezig," houdt Ten Brinke een slag om de arm, "maar er lijkt inderdaad behoefte aan te zijn. Op menige ochtend zie ik bezoekers gebruik maken van onze

dienstverlening. Ook het achterliggende doel – iets met die eenzaamheid van de bezoekers doen – lijkt te slagen. De gastvrouwen en -heren stellen zich zo laagdrempelig mogelijk op; ze dringen zich niet op, maar zitten aan één van de tafels of lopen er in de buurt wat rond. De ervaring wijst uit dat menig bezoeker volop in de rouw zit, maar eigenlijk niemand meer in de omgeving heeft aan wie ze hun verhaal nog kunnen of durven te vertellen. Hier is daar volop ruimte voor." Als de gastvrouwen en -heren uit de verhalen opmaken dat er sprake is van eenzaamheid, wijzen ze voorzichtigjes op de mogelijkheden voor hulp die er in Kampen zijn. Dat kan gaan om hulp bij het verkleinen van een sociaal isolement, maar even goed om hulp bij financiële, psychische of fysieke problemen, die soms met eenzaamheid zijn verbonden. "Maar het begint ten eerste met het maken van een praatje," zegt gastvrouw Berthe Boers. "Dat je de tijd neemt om naar hun verhaal te luisteren is voor de bezoekers vaak al erg belangrijk." Ze wijst nadrukkelijk op

de preventieve waarde van het contact: "Over het algemeen vragen mensen meestal pas om hulp als het eigenlijk al te laat is. Ons contact kan ervoor zorgen dat ze eerder die hulp vinden, waardoor de problemen niet uit de hand lopen."

■ Visie

Voor Ten Brinke past het initiatief, én de daarin vervlochten samenwerking met lokale organisaties, in zijn visie op de begraafplaats. "Ik werk nu zo'n 25 jaar bij de begraafplaats. Eerder was het zo dat je als begraafplaats kon wachten op werk; de uitvaarten kwamen vanzelf. Dat is tegenwoordig niet meer zo. Crematoria presenteren zich nadrukkelijk in de media, dat moeten begraafplaatsen ook doen. Je moet je gaan onderscheiden. Doe je dat niet, dan verlies je alleen maar meer en meer uitvaarten. Daarom wil ik van de begraafplaats een interactieve ontmoetingsplek maken. Daar past dat initiatief rondom eenzaamheid in, maar ik doe meer. Ik heb vruchtenbomen en notenbomen geplaatst, zodat de bezoekers hier appels en peren kunnen plukken. Of walnoten en hazelnoten kunnen rapen. Ik heb een vijver met vissen erin. Bezoekers kunnen ze voeren. Ik heb een krijtbord bij de ingang opgehangen. Daarop kunnen bezoekers boodschappen voor dierbaren schrijven. Ik heb hier bijenkasten neergezet, samen met een lokale imker. Her en der heb ik veldjes met bloemen. In het voorjaar en de zomer ontstaan zo pluktuinen. Dat vinden bezoekers geweldig. Deze begraafplaats wordt door dit soort kleine ingrepen steeds meer een levendige begraafplaats, en dat is ook precies wat ik wil. Ik wil op allerlei wijzen interactie stimuleren. Het moet hier *leven*, ook al is het een plek voor de doden."

■ Aandacht

In het kader van het initiatief rondom eenzaamheid heeft Ten Brinke nog genoeg vervolplannen. Te beginnen met een

V.l.n.r.: gastvrouw Berthe Boers, beheerder Benno ten Brinke en sociaal werker Marianne de Jong-Visscher

kerstetentje, gericht op weduwen en weduwenaars die met eenzaamheid kampen. Misschien groeit dat uit tot een activiteit die eens per kwartaal aangeboden kan worden, mijmert hij hardop. Ook zit hij te denken aan een tweede 'zitplek' op de begraafplaats, elders op het terrein. En misschien kan er vanuit de begraafplaats meegedacht worden aan een lotgenotengroep voor nabestaanden. "Maar ik wil niet al te veel stappen achter elkaar gaan zetten. Het mag rustig groeien." Beschouwt Ten Brinke het als een taak van een begraafplaatsbeheerder om een bijdrage te leveren aan eenzaamheid? "Welnee, het bestrijden van eenzaamheid is geen taak van de begraafplaats. Aandacht geven aan je bezoekers is dat echter wel. Als dat tot gevolg heeft dat de eenzaamheid afneemt is dat alleen maar mooi." De komende maanden wil hij de tijd nemen om zijn ervaringen met het project op papier te zetten. Hij denkt aan een soort draaiboek, zodat geïnteresseerde begraafplaatsbeheerders het initiatief (of onderdelen ervan) kunnen overnemen.

In het draaiboek kunnen teksten komen over het belang van samenwerking met lokale organisaties, over het werven van de gastheren en -vrouwen en ook over de competenties van zowel hen als de begraafplaatsbeheerders. "Niet iedere begraafplaatsbeheerder zal zich aangesproken voelen tot zo'n initiatief. Ook geldt dat niet iedere begraafplaatsbeheerder geschikt is om dit idee uit te voeren. Uiteindelijk zijn het natuurlijk de gastheren en -vrouwen die het project inhoud geven. Ikzelf zal me hier – naarmate de tijd vordert – steeds meer uit terugtrekken. Maar in het begin is de begraafplaatsbeheerder de kartrekker, en de persoon die allerlei maatschappelijke organisaties aan de begraafplaats moet zien te verbinden. En daar heb je wel bepaalde competenties voor nodig. Anders gezegd: je moet er wel de persoon voor zijn. En dan bedoel ik: je moet openheid uitstralen, je moet makkelijk contact kunnen maken met mensen en het ook leuk vinden om verbindingen te leggen. Heb je dat niet in je, dan kun je er beter niet aan beginnen." ■

"Bestrijden van eenzaamheid is geen taak van de begraafplaats. Aandacht geven aan je bezoekers is dat echter wel. Als dat tot gevolg heeft dat de eenzaamheid afneemt is dat alleen maar mooi"